

Cauza C-335/21**Rezumatul cererii de decizie preliminară întocmit în temeiul articolului 98 alineatul (1) din Regulamentul de procedură al Curții de Justiție****Data depunerii:**

27 mai 2021

Instanța de trimitere:Juzgado de Primera Instancia n.º 10 *bis* de Sevilla (Spania)**Data deciziei de trimitere:**

24 mai 2021

Reclamant:

Vicente

Pârâtă:

Delia

Obiectul procedurii principale

Procedură privind o acțiune în plata onorariilor – Onorariile avocaților pentru serviciile prestate clienților lor – Stabilirea onorariilor avocaților pe baza unui barem orientativ al unui barou – Decizie a grefierului cu privire la onorarii – Formularea unei acțiuni în justiție împotriva deciziei respective

Obiectul și temeiul juridic al trimiterii preliminare

Directiva 93/13/CEE – Clauze abuzive în contractele încheiate cu consumatorii – Contract de prestare de servicii juridice – Procedură judiciară prin care se solicită plata onorariilor de către un avocat – Procedură care limitează posibilitatea instanței de a examina din oficiu eventualul caracter abuziv al clauzelor unui contract încheiat cu un consumator – Directiva 2005/29 – Practici comerciale neloiale

Întrebările preliminare

1. O procedură sumară prin care se solicită plata onorariilor de către un avocat, care nu permite instanței să examineze din oficiu eventualul caracter abuziv al clauzelor incluse într-un contract încheiat cu un consumator, având în vedere că acesta nu prevede intervenția sa în niciun moment al desfășurării procedurii, cu excepția cazului în care clientul se opune cererii respective și, ulterior, una dintre părți introduce o acțiune împotriva deciziei finale a grefierului, este conformă cu *Directiva 93/13 și cu principiul efectivității prevăzut de aceasta coroborate cu dreptul la o cale de atac efectivă, consacrat la articolul 47 din cartă*?
2. Faptul că eventualul control privind caracterul abuziv efectuat de instanță din oficiu sau la cererea unei părți, în astfel de proceduri de natură sumară, se realizează în contextul unei acțiuni în revizuire facultative introduse împotriva deciziei adoptate de un organ fără caracter jurisdicțional precum grefierul, care, în principiu, trebuie să se limiteze exclusiv la ceea ce a făcut obiectul deciziei și care nu permite administrarea altor probe decât înscrisurile care au fost deja prezentate de părți, este conform cu *Directiva 93/13 și cu principiul efectivității prevăzut de aceasta coroborate cu dreptul la o cale de atac efectivă, consacrat la articolul 47 din cartă*?
3. O clauză inclusă într-un contract încheiat între un avocat și un consumator precum cea în litigiu, care prevede plata unor onorarii în situația specifică în care clientul se desistă de judecată înainte de finalizarea acesteia sau încheie un acord cu entitatea respectivă fără știrea cabinetului de avocatură sau în pofida opiniei acestuia, trebuie considerată ca fiind inclusă în domeniul de aplicare al articolului 4 alineatul (2) din Directiva 93/13, întrucât este vorba despre o clauză principală referitoare la obiectul contractului, în speță, la preț?
4. În cazul unui răspuns afirmativ la întrebarea anterioară, clauza menționată, care determină onorariile avocatului prin trimitere la un barem al unui barou, care stabilește diverse reguli aplicabile de la caz la caz, fără a se face vreo referire la această clauză în cadrul informării prealabile, poate fi considerată clară și inteligibilă în sensul *articolului 4 alineatul (2) din Directiva 93/13*?
5. În cazul unui răspuns negativ la întrebarea anterioară, includerea într-un contract încheiat între un avocat și un consumator a unei clauze precum cea în litigiu, care determină onorariile avocatului prin simpla trimitere la un barem al unui barou, care stabilește diverse reguli aplicabile de la caz la caz, fără a se face vreo referire la această clauză în oferta comercială și în cadrul informării prealabile, poate fi considerată o practică comercială neloială în sensul Directivei 2005/29?

Dispozițiile de drept al Uniunii invocate

- Articolul 47 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene.
- Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii, considerentele (21) și (24), precum și articolul 3, articolul 4, articolul 6 alineatul (1) și articolul 7 alineatul (1).
- Directiva 2005/29/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 11 mai 2005 privind practicile comerciale neloiale ale întreprinderilor de pe piața internă față de consumatori, articolul 2 alineatul (1) litera (d), articolul 5, articolul 6, articolul 7 și articolul 11.

Dispozițiile de drept național invocate

- Codul de procedură civilă (LEC).

În conformitate cu articolul 35 din LEC, avocații pot solicita părții pe care o reprezintă plata onorariilor datorate pentru prestarea serviciilor. După introducerea acestei cereri, greșierul solicită debitorului să plătească suma solicitată sau să conteste cererea. În cazul contestării cererii, revine greșierului sarcina de a stabili prin decizie onorariile avocatului, sub sancțiunea executării silite în cazul neefectuării plății. Decizia respectivă poate fi atacată pe cale judiciară cu o acțiune în revizuire.

- Legea 2/1974 din 13 februarie 1974 privind asociațiile profesionale, astfel cum a fost modificată prin Legea 25/2009 din 22 decembrie 2009 (BOE nr. 308 din 23 decembrie 2009).

În conformitate cu această lege, asociațiilor profesionale le este interzis să stabilească bareme orientative sau alte orientări privind onorariile profesionale, fără a aduce atingere prevederilor celei de a patra dispoziții adiționale. Potrivit respectivei dispoziții adiționale, asociațiile profesionale pot elabora criterii orientative în scopul exclusiv al stabilirii costurilor și al introducerii de către avocați a acțiunilor în plata onorariilor.

- Decretul regal nr. 658/2001 din 22 iunie 2001 de aprobare a Statutului general al profesiei de avocat în Spania (BOE nr. 164 din 10 iulie 2001), în versiunea aplicabilă situației de fapt din procedura principală.

Statutul general al profesiei de avocat în Spania, în versiunea aplicabilă situației de fapt care face obiectul procedurii principale, stabilește că avocatul are dreptul la o compensație financiară adecvată pentru serviciile prestate, precum și la rambursarea cheltuielilor efectuate. Quantumul onorariilor este stabilit de comun acord între client și avocat, în conformitate cu codul deontologic și cu normele privind concurența neloială. Acesta prevede de asemenea că, în lipsa unui acord expres contrar, pentru stabilirea onorariilor pot fi luate în considerare, ca referință,

baremele orientative ale baroului în a cărei circumscripție își desfășoară activitatea avocatul respectiv, bareme care, în orice caz, au caracter supletiv față de cele convenite și care se aplică în cazurile în care partea adversă este obligată la plata cheltuielilor de judecată.

- Decretul legislativ regal nr. 1/2007 din 16 noiembrie 2007 de aprobare a textului consolidat al Legii generale privind protecția consumatorilor și a utilizatorilor și al altor legi complementare (BOE nr. 287 din 30 noiembrie 2007), în versiunea în vigoare la data faptelor.

Articolul 20 din această lege prevede că practicile comerciale trebuie să conțină, în cazul în care nu reiese deja în mod clar din context, cel puțin următoarele informații: prețul final integral, inclusiv impozite, cu defalcarea, dacă este cazul, a valorii majorărilor sau a reducerilor aplicabile ofertei și a costurilor suplimentare care sunt repercutate asupra consumatorului sau utilizatorului. În toate celelalte cazuri în care, ca urmare a naturii bunului sau a serviciului, prețul nu poate fi stabilit cu exactitate în oferta comercială, trebuie să se furnizeze informații privind baza de calcul care să permită consumatorului sau utilizatorului să verifice prețul. În mod analog, în cazul în care, din motive obiective, costurile suplimentare care sunt repercutate asupra consumatorului sau utilizatorului nu pot fi calculate în avans, acesta trebuie informat cu privire la faptul că există astfel de costuri suplimentare și la valoarea lor estimată, dacă este cunoscută.

Articolul 60 din legea respectivă prevede că, anterior încheierii contractului, profesionistul trebuie să pună la dispoziția consumatorului sau a utilizatorului în mod clar, inteligibil și adaptat împrejurărilor informații relevante, corecte și suficiente cu privire la caracteristicile esențiale ale contractului, în special cu privire la condițiile juridice și economice ale acestuia, și la bunurile sau serviciile care fac obiectul său.

Prezentare succintă a situației de fapt și a procedurii principale

- 1 La 9 februarie 2017, doamna Delia (denumită în continuare „clienta”) și un avocat, domnul Vicente (denumit în continuare „avocatul”), au încheiat un contract de prestări de servicii juridice care avea ca obiect solicitarea de către acesta din urmă a restituirii anumitor sume pe care clienta le plătiese unei instituții bancare în temeiul unor clauze abuzive.
- 2 Respectivul contract de prestări de servicii juridice conținea o clauză conform căreia clienta se angaja să urmeze instrucțiunile avocatului și, în cazul desistării acesteia pentru orice motiv înainte de finalizarea procedurii judiciare sau în cazul în care încheia un acord cu instituția bancară fără știrea avocatului sau în pofida opiniei sale, trebuia să plătească avocatului o sumă rezultată din aplicarea baremului Baroului din Sevilla de stabilire a cheltuielilor de judecată pentru acțiunea introdusă.

- 3 Înainte de încheierea contractului în cauză, avocatul a informat clienta cu privire la condițiile referitoare la prețul serviciilor juridice printr-o notă olografă. Nu rezultă că în nota respectivă s-au oferit informații specifice cu privire la clauza menționată. Clienta susține de asemenea că a contactat avocatul prin intermediul unui anunț publicat pe Facebook, care, de asemenea, nu făcea referire la clauza în discuție.
- 4 La 22 februarie 2017, avocatul a depus la bancă o somație extrajudiciară, care este prealabilă acțiunii în justiție.
- 5 Clienta a primit la domiciliul său, la o dată nespecificată, un răspuns din partea băncii datat 2 iunie 2017, prin care aceasta era de acord cu somația extrajudiciară și se oferea să îi restituie suma de 870,67 euro plătită în plus.
- 6 La 12 iunie 2017, avocatul a introdus o acțiune la instanța de trimitere, care avea ca obiect restituirea sumelor pe care clienta le plătitise în plus în temeiul clauzelor abuzive incluse în contractul încheiat cu banca.
- 7 Clienta a decis să accepte oferta băncii.
- 8 La 13 iunie 2017, avocatul i-a trimis clienței prin fax un înscris prin care a arătat că, în urma conversației purtate cu aceasta în dimineața respectivă, și-a exprimat din nou dezacordul cu privire la acceptarea ofertei băncii, în pofida introducerii acțiunii în justiție.
- 9 La 25 septembrie 2017, la instanța de trimitere a fost depus un înscris prin care se arăta că clienta s-a desistat de acțiunea în justiție. În consecință, s-a pus capăt procedurii.
- 10 La 13 noiembrie 2017, avocatul a sesizat instanța de trimitere cu o acțiune în plata onorariilor în valoare de 1 105,50 euro, plus taxa pe valoarea adăugată (TVA), așadar în valoare totală de 1 337,65 euro. Această sumă a rezultat din aplicarea unei reguli a Baroului din Sevilla.
- 11 Clienta, asistată de un avocat din oficiu, a contestat onorariile solicitate pentru motivul că acestea erau nejustificate. Avocatul a fost notificat cu privire la contestația menționată, însă nu a formulat argumente în termenul acordat. La 15 octombrie 2020, grefierul a emis o decizie prin care a respins contestația, a stabilit suma datorată avocatului la 1 337,65 euro și a acordat un termen de plată de cinci zile, sub sancțiunea executării silite. Clienta a formulat o acțiune în revizuire împotriva deciziei respective în fața instanței de trimitere. Acțiunea fost admisă în principiu, iar avocatul a fost notificat în vederea contestării sale. Avocatul a formulat întâmpinare, prin care solicita respingerea acțiunii introduse de clientă și obligarea acesteia la plata cheltuielilor de judecată.
- 12 Instanța de trimitere are îndoieli cu privire la soluționarea acestei acțiuni și a decis să formuleze prezenta cerere de decizie preliminară.

Principalele argumente ale părților din procedura principală

- 13 Clienta susține că contractul încheiat cu avocatul este abuziv, deoarece conține, printre altele, o clauză care prevede că, în caz de desistare, onorariile se calculează pe baza unui barem. Ea adaugă că respectivul contract nu corespunde cu informațiile furnizate de avocat înainte de încheierea sa, întrucât acesta i-a comunicat că onorariile vor fi de 10 % din suma primită, sumă pe care a plătit-o deja. Clienta afirmă de asemenea că clauza în litigiu nu este aplicabilă, deoarece nu a existat o desistare reală, având în vedere că acțiunea în justiție nu a fost declarată admisibilă. În plus, afirmă că avocatul a introdus acțiunea menționată cu unicul scop de a obține un onorariu mai mare. În consecință, clienta solicită anularea deciziei grefierului și declararea onorariilor solicitate de avocat ca fiind nedatorate.
- 14 Avocatul susține că nu există clauze abuzive, că a avertizat-o pe clientă, prin fax, cu privire la consecințele încheierii unui acord pe cont propriu cu banca, că acțiunea în justiție a fost introdusă înainte ca aceasta să încheie un acord cu banca și că activitatea de redactare a acțiunii și alte costuri au fost suportate de el. În consecință, a solicitat respingerea acțiunii formulate de clientă și obligarea sa la plata cheltuielilor de judecată.

Prezentare succintă a motivării trimiterii preliminare

- 15 Există, pe de o parte, o problemă de drept procedural, și, pe de altă parte, una de drept material.
- 16 În ceea ce privește problema de drept procedural (care include prima și a doua întrebare preliminară), în Spania, avocații pot solicita în instanță plata onorariilor care le sunt datorate de clienții lor pentru serviciile pe care le-au prestat în cadrul unor proceduri judiciare prelabile pe diverse căi, una dintre acestea fiind așa-numita procedură privind acțiunea în plata onorariilor.
- 17 Procedura privind acțiunea în plata onorariilor este o procedură sumară, cu garanții limitate, al cărei unic scop este obligarea clientului avocatului, sub sancțiunea executării silite, la plata onorariului datorat acestuia. Soluționarea procedurii respective revine grefierului, care, în conformitate cu jurisprudența Tribunal Constitucional spaniol [Curtea Constituțională] și cu Hotărârea Curții din 16 februarie 2017, Margarit Panicello (C-503/15, EU:C:2017:126), nu exercită funcții jurisdicționale. În cadrul procedurii privind acțiunea în plata onorariilor, grefierul analizează conformitatea onorariilor cu prestația profesională a avocatului, decide cu privire la drepturile avocatului față de partea care i-a încredințat apărarea și stabilește cuantumul sumei datorate.
- 18 Procedura privind acțiunea în plata onorariilor poate viza contracte care sunt incluse în domeniul de aplicare al Directivei 93/13, având în vedere că, potrivit Hotărârii Curții din 15 ianuarie 2015, Birutė Šiba (C-537/13, Birutė Šiba, EU:C:2015:14), contractele încheiate între avocați și clienții lor intră sub incidența

directivei menționate. Totuși, această procedură este organizată astfel încât este posibil ca instanța să nu ajungă să examineze niciodată un asemenea contract. Astfel, instanța va interveni numai dacă clientul contestă cererea de plată a onorariilor și dacă una dintre părți introduce o acțiune în revizuire împotriva deciziei grefierului prin care se soluționează contestația respectivă. Prin urmare, procedura nu prevede că la vreun moment în cursul soluționării sale judecătorul poate efectua un control din oficiu al eventualului caracter abuziv al clauzelor incluse în contract.

- 19 Cu toate că jurisprudența Curții stabilește obligația instanței de a examina din oficiu eventualul caracter abuziv al unei clauze de îndată ce dispune de suficiente elemente de fapt și de drept, este cert că particularitățile procedurii privind acțiunea în plata onorariilor necesită clarificări în această privință. Particularitățile respective sunt următoarele: faptul că grefierul nu este un organ jurisdicțional, caracterul sumar al procedurii și forma de intervenție a instanței, care se limitează la etapa finală a procedurii și la situația în care, după ce clientul a optat să atace acțiunea în plata onorariilor, una dintre părți decide ulterior să formuleze o acțiune în revizuire împotriva deciziei grefierului. De asemenea, trebuie subliniat că, în general, într-un astfel de caz, ar fi necesar să se analizeze aspecte de fond precum natura clauzei contestate, gradul de informare furnizat sau caracterul abuziv al contractului, care sunt dificil de examinat în etapa finală a unei proceduri sumare, care prevede motive de contestare și posibilități de probă foarte limitate.
- 20 Pe de altă parte, deși este cert că clientul ar putea recurge ulterior la o procedură de fond pentru a invoca caracterul abuziv al clauzelor incluse în contractul încheiat cu avocatul, a impune clientului să recurgă la o astfel de procedură, în cadrul căreia intervenția unui avocat este obligatorie și care poate atrage o eventuală condamnare la plata cheltuielilor de judecată în cazul respingerii sale, nu pare a fi conform cu principiul efectivității prevăzut de Directiva 93/13. În mod analog, în ceea ce privește procedura de executare silită pentru încasarea onorariilor, este cert că, după finalizarea procedurii privind acțiunea în plata onorariilor, inițierea fazei de executare silită, în care intervine instanța, depinde de inițiativa avocatului (este posibil ca clientul să plătească de bunăvoie și să nu fie necesară nici măcar inițierea acesteia); în plus, procedura de executare silită nu prevede posibilitatea consumatorului de a invoca caracterul abuziv al clauzelor.
- 21 Este de notorietate faptul că, în Ordonanța din 25 octombrie 2018, Elena Barba Giménez (C-426/17, EU:C:2018:858), Curtea a statuat că „în cadrul unor proceduri care sunt de competența grefierului, precum cea în discuție în litigiul principal, revine instanței de executare competente să dispună executarea silită a sumei datorate sarcina de a examina, dacă este necesar din oficiu, eventualul caracter abuziv al unei clauze contractuale incluse într-un contract încheiat între un reprezentant procesual sau un avocat și clientul său”. Totuși, această afirmație a fost extrasă din cele reținute în Hotărârea din 16 februarie 2017, Margarit Panicello (C-503/15, EU:C:2017:126), deși, aparent, într-un sens diferit. Astfel, în Hotărârea Margarit Panicello, pare că este vorba despre stabilirea instanței competente să formuleze o cerere de decizie preliminară, dar nu pare să

se concluzioneze că procedura privind acțiunea în plata onorariilor este conformă cu dreptul Uniunii, având în vedere că permite instanței să efectueze controlul privind caracterul abuziv în etapa de executare. În această privință, Curtea a statuat cu mai multe ocazii că controlul caracterului abuziv trebuie efectuat înainte de executarea silită a unui consumator [a se vedea, de exemplu, Profit Credit Polska (C-176/17, EU:C:2018:711), punctele 44, 61-64 și 71].

- 22 În lumina tuturor considerațiilor prezentate, se ridică problema dacă procedura privind acțiunea în plata onorariilor este conformă cu Directiva 93/13 și cu principiul efectivității consacrat de aceasta în ceea ce privește dreptul la o cale de atac efectivă, prevăzut la articolul 47 din cartă.
- 23 În ceea ce privește problema de drept material (la care se referă cea de a patra și cea de a cincea întrebare preliminară), trebuie să se stabilească natura clauzei incluse în contractul încheiat între avocat și clientă, care fixează onorariile care trebuie plătite în cazul în care clienta se desistă de procedură, indiferent de motiv, înainte de finalizarea acesteia sau în cazul în care încheie un acord cu banca fără știrea avocatului sau în pofida opiniei sale.
- 24 În cazul în care Curtea consideră că instanța națională poate, în cadrul procedurii privind acțiunea în plata onorariilor și cu ocazia soluționării acțiunii în revizuire, să examineze eventualul caracter abuziv al clauzelor, se ridică problema dacă clauza în litigiu intră în domeniul de aplicare al articolului 4 alineatul (2) din Directiva 93/13, astfel cum a fost interpretat de Curte.
- 25 Clauza în litigiu ar putea fi considerată mai degrabă o clauză de despăgubire sau o clauză penală decât o clauză care se referă direct la preț, întrucât este prevăzută pentru o situație specială, și anume desistarea clientului după inițierea procedurii sau acordul unilateral al acestuia cu banca. În cazul în care se consideră că face parte din preț, clauza ar putea fi considerată abuzivă dacă nu a fost redactată într-un mod clar și inteligibil. Prin urmare, natura clauzei va determina ce tip de analiză trebuie efectuat și tipul de control la care poate fi supusă.
- 26 În cazul în care se consideră că clauza în litigiu este inclusă în domeniul de aplicare al articolului 4 alineatul (2) din Directiva 93/13, pentru a soluționa litigiul este necesar, la rândul său, să se stabilească dacă aceasta poate fi considerată clară și inteligibilă. Existența unei asemenea îndoieli în prezenta cauză are la bază faptul că clauza nu stabilește o sumă exactă și nici un procent în ceea ce privește sumele sau modalitatea de calcul, ci face trimitere la un barem orientativ întocmit de un barou.
- 27 În ceea ce privește baremele respective, ele au fost aprobate de barouri. Legea privind asociațiile profesionale, după modificarea adusă prin Legea nr. 25/2009, a interzis stabilirea de bareme sau criterii orientative privind onorariile profesionale, cu excepția cazului în care sunt utilizate cu titlu pur orientativ în cadrul procedurilor judiciare de stabilire a cheltuitelor de judecată și al celor privind acțiunile în plata onorariilor, în privința cărora LEC prevede că se solicită un

raport al baroului referitor la caracterul adecvat al onorariilor solicitate de avocați. Statutul general al profesiei de avocat, în vigoare la data încheierii contractului între clientă și avocat, prevedea că, în lipsa unui acord expres, pentru stabilirea onorariilor trebuie să se ia în considerare baremele, deși o astfel de prevedere este contrară reformei Legii privind asociațiile profesionale, realizată prin Legea nr. 25/2009. În prezenta cauză, astfel cum se arată în contractul încheiat între clientă și avocat, acesta din urmă a utilizat baremul pentru a-și stabili onorariile în cazul desistării clienței sau al încheierii unui acord cu banca fără știrea sa ori în pofida opiniei sale.

- 28 Pe de altă parte, nu rezultă că avocatul ar fi informat clienta cu privire la conținutul clauzei în litigiu, întrucât în nota olografă pe care i-a pus-o la dispoziție nu se indică nimic în acest sens și ea nu este menționată în mod clar nici în contractul pe care l-au semnat. De asemenea, nu rezultă că baremul respectiv este public, astfel încât clienta, în acest caz, să fi avut acces la el. În plus, se apreciază că baremul nu este formulat în mod clar. Astfel, acesta nu precizează baza de calcul al onorariilor avocatului și face trimitere la diverse norme, a căror alegere este lăsată la latitudinea sa. Prin urmare, deși este posibil ca valoarea exactă a serviciilor să nu poată fi stabilită la momentul încheierii contractului, ar trebui să se impună o sumă minimă în ceea ce privește stabilirea bazelor de calcul, care să permită clientului să intuiască valoarea aproximativă a onorariilor pe care ar trebui să le plătească.
- 29 Astfel cum a statuat Curtea în diferite hotărâri, de exemplu în Hotărârea din 15 martie 2012, Jana Pereničová (C-453/10, EU:C:2012:144), lipsa de transparență a unei clauze nu înseamnă în mod automat că aceasta trebuie considerată abuzivă în sensul articolului 3 alineatul (1) din directivă. De asemenea, constatarea caracterului neloial al unei practici comerciale este unul dintre elementele pe care instanța competentă se poate baza, în conformitate cu articolul 4 alineatul (1) din Directiva 93/13, pentru a aprecia caracterul abuziv al clauzelor.
- 30 În lumina celor arătate anterior, este relevant să se stabilească dacă o clauză inclusă într-un contract încheiat între un client și un avocat, care stabilește onorariile acestuia din urmă prin trimitere la un barem al unui barou, fără a se face vreo referire la clauza respectivă în oferta comercială sau în cadrul informării prealabile, poate fi considerată o practică comercială neloială în sensul Directivei 2005/29.